

Βασικοί μελετητές που επηρέασαν την Διεθνή Πολιτική Οικονομία

Η πολιτική οικονομία αναδύθηκε ως επιστημονικό αντικείμενο σε περίοδο στην οποία οικονομικά ζητήματα άρχισαν να προσελκύουν το ενδιαφέρον

Η περίοδος μέχρι το δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα ήταν η εποχή της φεουδαρχίας και της απολυταρχίας

Έννοιες όπως εθνική παραγωγή και μεγέθυνση δεν είχαν αναπτυχθεί καθότι ο αντικειμενικός στόχος των κρατών ή των κρατιδίων ήταν η ενίσχυση της ισχύος τους μέσα από την απόσπαση όλο και μεγαλύτερου πλούτου από τις αποικίες

Η πολιτική ισχύς ταυτίζονταν με την οικονομική ισχύ η οποία όμως δεν απέρρεε από κάποιου τύπου πλεονέκτημα στην παραγωγική διαδικασία

Στο δεύτερο μισό του 18^{ου} αιώνα γράφει ο **Adam Smith** το έργο του Ο Πλούτος των Εθνών το οποίο ουσιαστικά διαμορφώνει το αντικείμενο της πολιτικής οικονομίας

Ουσιαστικά με αυτό το έργο αποτυπώνει μια σφαίρα η οποία μέχρι τότε δεν είχε απασχολήσει του μελετητές

Την σφαίρα της οικονομίας την οποία όμως αναλύει παράλληλα με την πολιτική

Γενικά τοποθετείται ενάντια στις κρατικές παρεμβάσεις στην οικονομία όπως και στον ρόλο των εδραιωμένων συμφερόντων (συντεχνίες)

Υποστηρίζοντας ότι ο αποδοτικότερος τρόπος κατανομής των πόρων είναι η λειτουργία της φιλελεύθερης οικονομίας της αγοράς

Ο Σμιθ είχε επηρεαστεί από την λεγόμενη γαλλική Σχολή των Φυσιοκρατών με βασικό εκπρόσωπο τον Quesnay

Οι οποίοι επίσης είχαν τοποθετηθεί υπέρ της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς

Όμως οι φυσιοκράτες έδιναν αποκλειστική έμφαση στην αγροτική παραγωγή ενώ ο Σμιθ προέκρινε τα οφέλη της συστηματικής βιοτεχνικής παραγωγής

Εισάγει την έννοια του 'αόρατου χεριού' το οποίο μέσα από την ανταλλαγή προσφοράς και ζήτησης διαμορφώνει τελικά το βέλτιστο επίπεδο στις οικονομικές συναλλαγές

Ουσιαστικά οι τιμές αποτελούν ενδείξεις τόσο για τους παραγωγούς όσο και για τους καταναλωτές αναφορικά με τα επίπεδα προσφοράς και ζήτησης

Βασικά στοιχεία της ανάλυσης του Σμιθ

Τα ατομικά εγωιστικά κίνητρα και όχι η καλοκάγαθη πρόθεση των επαγγελματιών είναι που κινούν την οικονομία

Καταμερισμός της εργασίας

Ο αρνητικός ρόλος του κράτους στην οικονομία, ο οποίος όμως αφορούσε το μερκαντιλιστικό κράτος της περιόδου εκείνης

Η τάση των παραγωγών να σχηματίζουν καρτέλ τα οποία παρεμποδίζουν την φιλελεύθερη οικονομία της αγοράς να λειτουργήσει αποδοτικά

Παρότι όμως ο Σμιθ τίθεντο ενάντια στην κρατική παρέμβαση, θεωρούσε την ρύθμιση από πλευράς του κράτους αλλά και την παροχή των βασικών δημόσιων αγαθών όπως δημόσια ασφάλεια και διαφύλαξη ατομικών ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων απαραίτητα συστατικά για μια φιλελεύθερη οικονομία

Ο έτερος πρωτοπόρος της φιλελεύθερης πολιτικής οικονομίας ήταν ο **David Ricardo**

Ήταν κυρίως πολιτικός στο βρετανικό Κοινοβούλιο και εργάστηκε συστηματικά για το άνοιγμα του ελεύθερου εμπορίου

Είναι αυτός που ανέπτυξε την έννοια του συγκριτικού πλεονεκτήματος το οποίο λέει ότι ακόμη και αν μια χώρα μπορεί να παράξει αποδοτικά ένα προϊόν είναι προτιμότερο να το εισάγει εφόσον μπορεί να επιτύχει καλύτερη τιμή

Συμφωνούσε με τον Σμιθ αναφορικά με την αρνητική επίδραση της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία ειδικά στον τομέα του εμπορίου

Είναι συνδεδεμένος με την άσκηση πολιτικής πίεσης για την κατάργηση του Νόμου περί Σιτηρών το 1844 που θεωρείται η πρώτη κίνηση φιλελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου

Friedrich List

Αντιτάχθηκε στις φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις τις οποίες προωθούσε η MB στις αρχές του 19^{ου} αιώνα τις οποίες θεωρούσε υποκριτικές

Θεωρούσε ότι μια χώρα είναι αδύνατο να εκβιομηχανιστεί αν δεν υπάρχει κάποια προστασία στην εθνική της βιομηχανία

Αυτή αφορά αφενός την έγερση δασμών και άλλων εμποδίων στο εμπόριο με άλλα κράτη

Αλλά και την ενεργό συμμετοχή του κράτους στην βιομηχανική παραγωγή

Κυρίως μέσω της κατασκευής φυσικών υποδομών που δημιουργούν καλύτερες συνθήκες για τους επιχειρηματίες

Εκπαιδευτικές υποδομές

‘Infant industry argument’

Άσκησε μεγάλη επίδραση στις οικονομικές πολιτικές της Γερμανίας και μετέπειτα τις πολιτικές του ‘αναπτυξιακού κράτους’

Karl Marx

Ο καπιταλισμός δεν είναι θετικός

Εμπεριέχει τάσεις για επαναλαμβανόμενες κρίσεις οι οποίες οφείλονται στον νόμο της υποκατανάλωσης, της υπερπροσφοράς, υπερσυσώρευση, μειωμένη παραγωγή, ανεργία, πολιτική και οικονομική αστάθεια και επανάσταση

Φθίνουσα απόδοση του επιχειρηματικού κέρδους

Ο καπιταλισμός δεν έχει τις ίδιες συνέπειες σε όλες τις κοινωνικές τάξεις

Οι καπιταλιστές πάντοτε θα συμπιέζουν τους μισθούς προκειμένου να αυξήσουν τα κέρδη τους

Η εργατική τάξη είναι συνεχώς υποχρεωμένη να εμπορευματοποιεί την δραστηριότητα της

Ψευδής συνείδηση (false consciousness) της εργατικής τάξης που την εμποδίζει να προωθήσει συλλογικές διεκδικήσεις

Απόσπαση υπεραξίας από εργάτες που επιτρέπει στους καπιταλιστές να ζουν παρασιτικά έναντι των εργατών

Το σύνολο της υπεραξίας αποτελεί ουσιαστικά τα κέρδη των καπιταλιστών

Εργασιακή θεωρία της αξίας. Κάθε προϊόν αποτελεί αντανάκλαση της συνολικής ποσότητας της εργασίας που έχει διεξαχθεί για την παραγωγή του

Οι εγγενείς αδυναμίες του καπιταλισμού και οι καταστροφικές επιπτώσεις που έχει για την εργατική τάξη θα οδηγήσουν νομοτελειακά σε αντικατάσταση του καπιταλισμού από ένα κεντρικά προγραμματισμένο οικονομικό σύστημα που θα έχει ως πρώτο στόχο όχι την κερδοφορία των καπιταλιστών αλλά την αντιμετώπιση των βασικών αναγκών των εργατών

Όταν έγραψε ο Marx το κυρίως έργο του (το Κεφάλαιο) το κοινωνικό κράτος και όλες οι προσπάθειες άμβλυνσης των ανισοτήτων ήταν ανύπαρκτες και οι συνθήκες των εργατών όπως τις αποτύπωσε στην εκβιομηχανισμένη Αγγλία του πρώτου μισού του 19^{ου} αιώνα ήταν όντως άθλιες

Max Weber

Έμφαση σε ιδεολογικές παραμέτρους που καθορίζουν τις καπιταλιστικές τροχιές και είναι ιδιοσυγκρατικές για κάθε περιοχή

Σημαντικός ο ρόλος της ιδεολογίας στο να δίνει κοινό νόημα στους εργάτες

Κομβικός ρόλος της θρησκείας στην ανάπτυξη και αναπαραγωγή του βιομηχανικού καπιταλισμού

Δυτικός ορθολογισμός που προέρχεται από προτεσταντική εργασιακή ηθική

Λουθηρανικός ασκητισμός, εργατικότητα, συνέπεια, αξιοκρατία, η εργασία ως ανταπόδοση πνευματικών αγαθών στο εδώ και όχι στο επέκεινα

Όλες αυτές οι αξίες συνέβαλλαν στην ανάπτυξη του βιομηχανικού καπιταλισμού στις προτεσταντικές χώρες

Ο Weber είναι και ο πρώτος που ανέλυσε την έννοια της γραφειοκρατίας όπως αναπτύχθηκε εμπειρικά αρχικά στην Πρωσία και μετέπειτα στη Γερμανία

Ουδέτερη γραφειοκρατία η οποία εφαρμόζει τις πολιτικές του κράτους

Ασκήν πολιτικές που λειαινουν τις καταστροφικές συνέπειες του καπιταλισμού (κοινωνικό κράτος, ασφαλιστικά συστήματα, εργασιακές ρυθμίσεις κτλ.)

Το κράτος απολαμβάνει το μονοπώλιο στην άσκηση νόμιμης βίας τόσο άμεσα λόγω της λειτουργίας του στρατού και της αστυνομίας

Όσο και έμμεσα μέσω της νομοθεσίας και την υποχρέωση των πολιτών στην συμμόρφωση τους σε συγκεκριμένα πρότυπα

Alfred Marshal

Τέλη 19^{ου} αιώνα

Θεμελιωτής των νεοκλασικών οικονομικών

Πρώτη φορά που το 'πολιτική' φεύγει από το 'οικονομία'

Τα οικονομικά καθίστανται μια ξεχωριστή επιστημονική πειθαρχία

Η οποία μεταφέρει τα μεθοδολογικά εργαλεία των θετικών επιστημών δηλαδή μαθηματικά, στατιστική κτλ. στην μελέτη των οικονομικών φαινομένων

Διαγραμματικές απεικονίσεις προσφοράς ζήτησης αλλά και άλλων οικονομικών διεργασιών

Προπομπός της σύγχρονης μικροοικονομίας

Αποκλειστικό κίνητρο ατομικής δράσης είναι η μεγιστοποίηση της ατομικής ωφελιμότητας

Όλοι οι εξωτερικοί παράγοντες ενσωματώνονται στον όρο *ceteris paribus* δηλαδή 'με δεδομένο ότι όλοι οι παράγοντες είναι ίσοι'

Κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες δεν παίζουν κάποιον ρόλο στα οικονομικά

Μελέτη ατομικών προτιμήσεων καταναλωτών και παραγωγών

Πλήρης απόρριψη των μαρξιστικών ιδεών, ειδικά της θεωρίας της υπεραξίας

Το κέρδος είναι το φυσικό επακόλουθο αυτού που έκανε την αρχική επένδυση

Στην πιο ακραία της μορφή, η νεοκλασική προσέγγιση υποστηρίζει ότι και η εργασία είναι μια μορφή επένδυσης από τους εργάτες οι οποίοι έχουν διαφορετικές επιλογές για το που να την προσφέρουν

Άρα και ο μισθός είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης προσφοράς και ζήτησης εργασίας

Ο όρος οικονομικοί κύκλοι αντικαθίσταται από τον όρο επιχειρηματικοί κύκλοι

Οι οποίοι όμως αντιμετωπίζονται από τις τεχνολογικές εξελίξεις

Thorstein Veblen

Θεμελιωτής των θεσμικών οικονομικών

Ρόλος θεσμών αλλά με περισσότερο οικονομιστικό προσανατολισμό από άλλους μελετητές

Σημασία της έννοιας 'επιδεικτική κατανάλωση' στο βιβλίο του Η Θεωρία της αργόσχολης τάξης

Η ανάπτυξη του καπιταλισμού στις ΗΠΑ είχε δημιουργήσει μια τάξη που ζούσαν αποκλειστικά από τα ενοίκια

Rentier class

Δεν είχαν ανάγκη να εργαστούν

Οι καταναλωτικές ανάγκες των ατόμων που εντάσσονται σε αυτές τις τάξεις δεν έχουν τίποτα ορθολογικό όπως υποστήριζαν τα νεοκλασικά οικονομικά

Βασίζονται αποκλειστικά στην διάθεση να επιδεικνύουν τον πλούτο τους
Μέσα από συμβολικά κατασκευασμένα πρότυπα έδειχναν τον πλούτο τους στους ομότιμους τους

Το ίδιο συνέβαινε και με τον ελεύθερο τους χρόνο

Αλλά και φιλανθρωπικές δράσεις

Αυτά τα πρότυπα τα αναπαρήγαγαν και οι μεσαίες τάξεις με συχνά κωμικά αποτελέσματα

Αυτές οι κινήσεις αποτελούσαν απλώς επιφαινόμενα ευρύτερων διεργασιών που αφορούσαν τον τρόπο με τον οποίο είχε διαμορφωθεί και λειτουργούσε ο καπιταλισμός στις ΗΠΑ στα τέλη του 19^{ου} αιώνα

Ο Veblen αποτύπωνε μια θεμελιώδη σύγκρουση ανάμεσα στα συμφέροντα διαφορετικών τάξεων όχι όμως με μαρξιστική οπτική

Η ανάδυση μιας τάξης καπιταλιστικών βαρόνων που είχαν δομήσει τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες στην βάση μονοπωλιακών καταστάσεων

Μαζί με τα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων τους που είχαν αντίστοιχα συμφέροντα

Αντιτίθετο σε οποιαδήποτε καινοτόμα τεχνολογική μεταβολή που θα τους άλλαζε το status quo

Ο Veblen ήταν γιος Νορβηγών μεταναστών που ενδέχεται να εξηγεί την αιρετική του στάση

Και για αυτό δυσκολεύτηκε πολύ να ακολουθήσει σταθερή ακαδημαϊκή καριέρα

Ασφαλώς σε αυτό έπαιξε ρόλο και η πολιτική του θέση

John Kenneth Galbraith

Μετά τον ΒΠΠ

Η 'εύπορη Κοινωνία' στην οποία αντιπαραβάλλει τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης των ευρύτερων στρωμάτων της Αμερικανικής κοινωνίας με τα πλούτη που συνέρρεαν οι ανώτερες τάξεις

Η πρωτοπορία όμως στο έργο του ήταν η ανάλυση που έκανε αναφορικά με τον ρόλο των ιδιωτικών επιχειρήσεων

Δεν αποδέχονταν το αναπόφευκτο των ιδιωτικών επιχειρήσεων όπως το ανέλυε η νεοκλασική οικονομική

Έθετε ερωτήματα όπως: αν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις προσφέρουν τα αγαθά τα οποία οι ιδιώτες καταναλωτές μέσα από την ελεύθερη βούληση τους επιλέγουν, γιατί οι επιχειρήσεις είχαν ήδη αναπτύξει τόσο αναβαθμισμένες μεθόδους διαφήμισης και μάρκετινγκ για τα προϊόντα τους;

Κατέληγε ότι μέσα από αυτούς τους μηχανισμούς, οι μεγάλες εταιρίες τελικά κατέληγαν να ασκούν πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό προγραμματισμό και έλεγχο στους εργάτες, θέματα που σήμερα συναντάμε στις συζητήσεις περί τεχνοφουδαρχίας κτλ.

Joseph Schumpeter

Μια από τις περισσότερο αμφιλεγόμενες μορφές των οικονομικών καθότι το έργο του έχει 'διεκδικηθεί' τόσο από φιλελεύθερους όσο και σοσιαλιστές και ακόμη και μαρξιστές της πολιτικής οικονομίας

Δημιουργική καταστροφή μέσα από τον ρόλο της καινοτομίας

Οι ιδιώτες που διέπονται από το επιχειρηματικό πνεύμα θα καινοτομούν και θα προωθούν την οικονομία ενώ οι υπόλοιποι θα αποσύρονται από την οικονομική δραστηριότητα

Κατά αυτό τον τρόπο συμφωνούσε απόλυτα με τον Μαρξ σε ότι αφορά τις εγγενείς τάσεις του καπιταλισμού για καταστροφικές περιόδους

Μόνο που αυτό το θεωρούσε θετικό για την οικονομία και την κοινωνία σε μακροπρόθεσμη προοπτική

Η έννοια της καινοτομίας έχει χρησιμοποιηθεί και από ετερόδοξους οικονομολόγους χωρίς όμως να ενσωματώνεται η καταστροφική διάσταση (smart cities κτλ.)

Αλλά και από νεοκλασικούς οικονομολόγους οι οποίοι αποκλίνουν από την κλασική νεοκλασική γραμμή ότι οι ιδιωτικές σε μικρό επίπεδο αλληλεπιδράσεις καθορίζουν τα αποτελέσματα της οικονομικής παραγωγής

Το μεγάλο παράδοξο όμως του έργου του Schumpeter είναι ότι κατέληγε ότι η μετάβαση σε ένα σύστημα πολιτικής οικονομίας στο οποίο θα επικρατούσε ο κεντρικός προγραμματισμός ήταν αναπόφευκτος χωρίς όμως να διευκρινίζει αν αυτό ήταν κάτι που το επιθυμούσε κιόλας

Αυτό αντικατοπτρίζει την μεγάλη έλξη που είχαν εκείνη την εποχή τα πενταετή προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης σαν αυτά που εφαρμόζονταν στην ΕΣΣΔ τα οποία είχαν αποφέρει πολύ σημαντικά αποτελέσματα από άποψη βιομηχανικής οικονομικής ανάπτυξης

Karl Polanyi

‘Ο μεγάλος μετασχηματισμός’ 1944

Η έννοια της ‘εμπέδωσης’ της φιλελεύθερης οικονομίας της αγοράς σε κοινωνικά και πολιτικά πλαίσια

Και οι καταστροφικές επιδράσεις που επιφέρει η ‘αποεμπέδωση’ τους από αυτά τα πλαίσια

Η γη και η εργασία δεν μπορούν να αποτελούν αντικείμενα εμπορευματοποίησης

Οι αγορές δεν είναι φυσικές και ουδέτερες οντότητες αλλά κατασκευασμένες μορφές οικονομικής οργάνωσης που ευνοούν κάποιους αφήνοντας άλλους εκτός

Οι τελευταίοι μπορούν να οργανωθούν για να διεκδικήσουν την ισότιμη ενσωμάτωση τους στις αγορές μέσα από διεκδίκηση για πολιτικές και κυβερνητικές ρυθμίσεις

Έννοια της ‘διπλής κίνησης’ (double movement), κάθε κίνηση φιλελευθεροποίησης της οικονομίας συνοδεύεται από μια παράλληλη δράση για προστασία όσων πλήττονται από αυτήν είτε μέσω πολιτικών κοινωνικής προστασίας είτε μέσω μέτρων προστασίας της εγχώριας παραγωγής

Ο Ρολανγι ουσιαστικά προέβλεψε το 1944 την εποχή του 'εμπεδωμένου φιλελευθερισμού' που ακολούθησε τον ΒΠΠ και συνδέεται με τα λεγόμενα χρυσά χρόνια του καπιταλισμού της ευημερίας

John Maynard Keynes

Φιλελεύθερος οικονομολόγος ο οποίος όμως παρατηρώντας τις πολιτικές και οικονομικές συνθήκες του μεσοπολέμου προέβαλλε την ανάγκη στήριξης της φιλελεύθερης οικονομίας της αγοράς με στοχευμένες κυβερνητικές παρεμβάσεις μέσω τόνωσης της οικονομικής ζήτησης

Θεμελιωτής της μακροοικονομίας

Η τόνωση της ζήτησης θέτει σε κίνηση πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα δημιουργώντας επιπλέον θετικά αποτελέσματα από αυτά που θα υπήρχαν μόνο από την δημόσια δαπάνη

Η δημιουργία τριών υπερεθνικών θεσμών (ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα, ΓΣΔΕΕ/ΠΟΕ) μετά το 1944 ήταν αποτέλεσμα της επιρροής του Κευνς

Επίσης οι Κεϋνσιανές πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας και τόνωσης της ζήτησης ήταν ουσιαστικό συστατικό στοιχείο των τριάντα χρυσών χρόνων του καπιταλισμού της ευημερίας

Οι Κεϋνσιανές πολιτικές συχνά ταυτίζονται (ορθώς) με σοσιαλδημοκρατικές οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές αν και εφαρμόζονταν και από Συντηρητικές Κυβερνήσεις στα πλαίσια της λεγόμενης Κεϋνσιανής συναίνεσης

Τα τελευταία 40 χρόνια έχουν ουσιαστικά εγκαταλειφθεί αν και επαναπροσδιορίζονται στα πλαίσια της τρέχουσας συγκυρίας λόγω της πανδημίας και του πολέμου στην Ουκρανία